

הרב עזריה אריאל

"מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה": למדתי אצל הרב מרדכי כשנתיים-שלוש אבל לא זכיתי להיות תלמידו ממש, במובן של הפנמת דרכו והליכה בה. ויחד עם זה, הוא היה אחד הרבנים שהכי השפיעו עלי, וקשה לתאר את הכאב והתדהמה עם הסתלקותו.

כשלמדתי בישיבת מרכז הרב, הרב מרדכי היה הר"מ של שיעור ד'. בתחילת דרכי בישיבה הרגשתי שאני הולך לאיבוד. ב"סדר בוקר", הלימוד העיקרי בגמרא בעיון בשעות שאמורות להיות הטובות ביותר של היום, לא היה לי מושג מה לעשות. אני קורא את הגמרא, מבין לכאורה מה כתוב, ולא ממש מבין את כל הרעש שמסביבי. מה בגמרא לא מספיק ברור ומצדיק את כל הויכוחים והצעקות? הבנתי שהלימוד שלי שטחי, אבל במה כן צריך להתמקד? באלו שאלות לאמץ את המוח ולחפש רובד נוסף מתחת לפני השטח? את זה לא קלטתי, והשיעורים של הר"מים שאליהם נכנסתי, שהיו אמורים לתת לי כלים ללימוד העצמי, לא עזרו לי, כמאמר חכמינו "שלא מכל אדם זוכה ללמוד". לא היה שום קשר בין השיעור לבין הלימוד העצמי שלי בסדר. כעבור זמן מה התייאשתי, 'חתכתי' לשיעור הבוגר של הרב מרדכי, ואורו עיניי. מאז התחלתי להבין יותר למה לשים לב, לשאול את השאלות הנכונות, ובהדרגה למצוא תשובות שקיבלו אישור או הפרכה בשיעור. היום אני יודע כמה זה לא מובן מאליו, למסור שיעור שאיננו רק מהלך טוב אלא גם מחנך בלימוד.

יום אחד הודיעו בישיבה: היום באופן חריג יתקיים "שיעור פשט" של הרב מרדכי, לשיעור א' דווקא. כולם יורדים בהתלהבות לחדר השיעורים, מצפים לאיזה שיעור שיריץ את דף הגמרא בנוסח שטיינזולץ / שוטנשטיין (שטרם היה), והנה שעה שלמה הוא מתעכב על שורות ספורות... מה הפשט בדעתו של תנא פלוני, מה היינו אומרים אלמלא דבריו ומה החידוש בדבריו, מדוע הגמרא מקשה עליו באופן הזה ולא אחר, ומהי הנקודה שבה חולק התנא השני ומדוע. להבין לעומק - זה נקרא פשט!

גדול תלמוד המביא לידי מעשה. איש קדוש היה בכל הליכותיו. לא סגפן, לא מתנזר "בכוח"; פשוט, הראש שלו נמצא מעל הדברים. אמר לי פעם בשיחה על ענייני קדושה, ויפים הדברים למי שאמרם: "הרב צבי יהודה אף פעם לא אכל, ואף פעם לא צם". כלומר, הוא אכל כשצריך, לא אכל בשביל לאכול, וגם לא צם בשביל להתנזר מאוכל. לא עשה עניין מאוכל, וגם לצום - זה לעשות עניין מהאוכל. אף הראי"ה זצ"ל הגדיר כך את הקדושה: "הקדושה עניינה להתרומם מעל לתאוות המורגשות, באופן שלא יפעלו על האדם כלל, ואף בהיותו עסוק בהן לא ימשיכו לבבו כלל להיות נוטה אחריהן" (עין איה ברכות פ"א קמח). הדיוק חשוב: הקדושה איננה להתרחק מהתאוות ולברוח מהן,

אלא להתרומם מעליהן. להתעסק בהן כשצריך, באופן שלא מושך את הלב להיכן שכבר לא צריך.

הגדרתו כאיש קדוש איננה בחינת "אחרי מות קדושים אמור". זו הייתה מחשבתי ומן הסתם מחשבת כל תלמידיו מראשית ועד אחרית. בעודני תלמיד בשיבה ביקרתי פעם בשיבה אחרת, אחד הר"מים שם שוחח אתי ונתגלגלה השיחה על הרב מרדכי. והלה שואל אותי בכנות: "תראה, גם אני מכיר ומאוד מעריך אותך, אבל למה אתה חושב שהוא קדוש? מה אצלי פחות קדוש?". השבתי לו: "את הרב מרדכי לא ראיתי אף פעם יושב רגל על רגל כמו שאתה יושב עכשיו". הוא ענה לי: "עכשיו הבנתי, אתה צודק". לשבת רגל על רגל זה לא רק רגע של מנוחה, אלא זו תנוחה שמשדרת איזו שביעות רצון מעצמך. אני מניח שהרב מרדכי לא החליט וקיבל על עצמו שלא לשבת כך (ובימי השבעה שמעתי מבני משפחתו שראוהו יושב כך, ושמוא טעות הייתה ביד). פשוט לא ראיתי על פניו את שביעות הרצון שמאפשרת את התנוחה הזו.

פעם באיזו מסיבת 'שבע ברכות' משפחתית באווירה קלילה הזכירו את הדמיון בינו לבין אחיו התאום, הרב עמיאל יבדל"א. אז סיפר שהגיע לחתונה כלשהי וראה את אחיו, והתפלא למה הוא הגיע לחתונה הזו, שאינו קשור אליה. ניגש הרב מרדכי להושיט לו יד לשלום, והנה זה ראי... עד כדי כך? לא לזהות את ההבדלים? כנראה עד אז לא הסתכל בראי יתר על המידה. שוב, אני משער שלא "החרים את הראי", פשוט לא היה לו זמן ועניין להתעמק בו.

צדיק באמונתו יחיה. גדלותו בתורה וגדלותו באמונה לא היו מסלולי התמחות מקבילים, הצרים זה לזה בחלוקת הזמן ומשאבי הנפש, אלא מזיגה אחת שכל חלקיה מפרנסים זה את זה. כל תורתו - לשמה ממש. לא משועבדת לשום דבר, אפילו לא לאינטרס תורני. לא לומדים בשביל משהו. הקודש חי לעצמו, אינו זקוק לסיבות ולא תלוי בהן. זכות היא לנו להתקרב אל הקודש הזה בענווה ולהתמלא ממנו ולסגל את דעתנו אליו. מתוך כך מותר וראוי גם לחדש חידושים הנוולדים במפגש של הנפש המעפילה אל הקודש ומתאמצת להבינו, וכמה פעמים שמעתי ממנו שביאר את הפסוק: "אזמרה לאלקי בעודי - בעוד שבי", בפן המיוחד שלי. אולם אל לנו לעשות את התורה קרדום לחפור בו, אפילו כדי לנסות למצוא באר מים חיים. ההערצה לתורתם של רבותינו ותחושת הזכות על עצם העיסוק בה היא מקנייני התורה: "אינו מגיס לבו בתלמודו", במובן של הרגל ואדישות. לתפיסה זו ולחיים באטמוספירה כזו השלכות רחבות ועמוקות על שיטתו בלימוד ובהנהגה ועמידתו על משמר הקודש, שלא להורידו לגובה עינינו, גם לא לשם שמיים.

כמה שנים אחרי שנפרדתי ממנו הייתי בהתלבטות לגבי בחירת מקום לימודים / עבודה, ושיקולים כבדי משקל עמדו על הפרק. מכל רבותי חשבתי שהוא המתאים ביותר לעזור לי בהתלבטות ההיא. השיחה אתו "עשתה לי סדר" בסולם הערכים הרלוונטי לנושא, וההכרעה הייתה בכיוון שהתפתחות תורנית אישית דוחה מצוות חשובות אחרות. עשיתי כעצתו, רבנים אחרים הקפידו עלי על הפסד המצוות האחרות, וב"ה לא התחרטתי, וגם המצוות האחרות לא ניזוקו.

ויחד עם המשקל העצום שנתן לתלמוד תורה, תורתו כוללת כל. גם זאת אמר פעם על רבו הרצי"ה באזכרה במרכז הרב (כנראה בתשנ"ב, במלאות עשור להסתלקותו): אם צריך לתמצת את תורת הרצי"ה במילה אחת, המילה היא "הכל". אין במציאות פרט שהוא קטן מדי מכדי להתייחס אליו בכבוד. כדוגמה, לפני נישואיי נפגשתי אתו לשיחת הדרכה על חיי הנישואין, וקשה לי לשכוח את מילותיו: "הרצונות של האישה, שלך כעת כבחור ישיבה נראים פעוטים, הם קודש!".

"חכמת אדם תאיר פניו". הארת פניו לכל אחד הייתה מיוחדת, וכמים הפנים לפנים היה אהוב על הכל. פעם אחד הבחורים בישיבה חזר משיעור נהיגה וסיפר: המורה לנהיגה אמר לי "יש לי עוד תלמיד בישיבה שלכם, מבוגר, אמר שקוראים לו מרדכי שטרנברג. וואי, איזה מותק של בן אדם...".

תנצב"ה.